

FLEKSJA CZASOWNIKA U DZIECKA DWUJĘZYCZNEGO

Maria Wtorkowska
Filozofska fakulteta, Ljubljana

UDK 81'246.2'367.625=162.1=163.6

V prispevku je predstavljen medsebojni vpliv med jezikoma – poljščino in slovenščino – na fleksijski glagolski ravnini v govoru dvojezičnega otroka v zgodnjem obdobju razvoja, in sicer tako pozitivni transfer kot interference. Gre za primer simultane dvojezičnosti pri dečku, ki živi v mešani družini, v kateri se uporabljajo različne strategije, v glavnem pa strategija ena oseba – en jezik (mami – poljščina, oče – slovenščina). Na interference vpliva tudi jezik okolja, v katerem živi deček, v tem primeru torej slovenščina, ki lahko postane dominanten jezik.

simultana/hkratna dvojezičnost, poljski jezik, slovenski jezik, negativni transfer/interferenca, pozitivni transfer

This paper presents the interaction between the two languages – Polish and Slovene – on the flexion verb plane in the speech of bilingual child in the early stages of development, both positive transfer as well as interference. This case considered is of simultaneous bilingualism in a boy who lives in a mixed family where different strategies are used, mainly the strategy of one person – one language (mother – Polish, father – Slovene). Interference is also affected by the language of the environment in which boy lives, in this case Slovene language, which could become the dominant language.

native bilingualism, Polish language, Slovene language, negative transfer/interference, positive transfer

Przedmiotem artykułu jest prezentacja wybranych wyników badań nad wczesnym językiem jednostki bilingwalnej, a więc osoby, która używa na przemian dwu języków (Woźniakowski 1982). Jest to syn autorki artykułu, obecnie prawie pięcioletni Marko, który jednocześnie przyswajał dwa języki od urodzenia – polski, którym posługiwała się matka jako swoim językiem ojczystym i słoweński, którym posługiwał się ojciec dziecka i w otoczeniu którego żyje cała rodzina. Dwujęzyczność Marka można by nazwać równoczesną, gdyż J2, a więc język słoweński, został wprowadzony przed trzecim rokiem życia (Kurcz 2000: 178). W omawianym przypadku nie chodzi jednak o przyswajanie języka drugiego, ale o dwujęzyczność rodzimą, a więc sytuację jednoczesnego przyswajania systemów dwóch języków

(Prebeg - Vilke 1995: 77–86; Snow 2004: 480; Štefanjik 2005: 19; Marjanovič Umek, Kranjc, Fekonja 2006: 143–144), w tym przypadku dwóch języków słowiańskich – języka polskiego i języka słoweńskiego. Materiał językowy spisywany był w dzienniczku mowy dziecka prowadzonym przez matkę. Oprócz tej metody wykorzystano również dane obserwacyjne. Analizę materiału ograniczono w niniejszym artykule do fleksji czasownika, przedstawiając wpływ języka polskiego na słoweński i odwrotnie, słoweńskiego na polski w zakresie form werbalnych, które u Marka pojawiły się około drugiego roku życia. Prezentowane w artykule przykłady pochodzą z wczesnego okresu rozwojowego Marka – od urodzenia do trzeciego roku życia. Strategie nauczania obu języków (Kurcz 2000: 13) w jego

przypadku były różne, przeważała jednak strategia osoby – matka mówiła do Marka tylko w języku polskim, a ojciec początkowo w swoim języku ojczystym, a więc bośniackim, a później głównie w słoweńskim, który opanował w bardzo dobrym stopniu, i strategia czasu. W pewnych sytuacjach wszyscy z otoczenia dziecka mówili w języku polskim, w innych w języku słoweńskim, z wyłączeniem matki, która zwracała się do dziecka zawsze po polsku.

Transfer jako jedno z podstawowych pojęć w psychologii uczenia się oznacza przeniesienie nawyków nabytych przy opanowywaniu danego materiału na inny. Jeśli to przeniesienie sprzyja uczeniu się nowego materiału czy nowych umiejętności, to transfer jest pozytywny, jeśli natomiast utrudnia uczenie się – negatywny. Jeśli dwa języki są podobne do siebie, to znaczy jeśli można w nich wyodrębnić dużo wspólnych elementów, to większy powinien być transfer pozytywny i szybsze tempo opanowania języka drugiego, jeśli zaś więcej jest elementów różnych, wtedy też większy jest transfer negatywny (Kurcz 2000: 185–186; Lipińska 2003: 80–84; Marjanovič Umek, Kranjc, Fekonja 2006: 142–143). W przypadku równoczesnego opanowywania przez Marka obu języków, możemy mówić o wpływach między ich systemami.

Wpływ języka słoweńskiego na język polski widoczny jest między innymi w zastosowaniu słoweńskich zasad gramatycznych do polskich wyrazów, na przykład użycie słoweńskich czasownikowych końcówek fleksyjnych do polskich werbów. W czasie terażniejszym w omawianym przedziale wiekowym najczęściej widać to przeniesienie w formach pierwszej osoby pluralu, chodzi więc o zastępowanie przez Marka polskiej końcówki *-(e/i/y)my* przez słoweńską *-mo*, np. **kręcimo się* zamiast *kręcimy się* (*Się kręcimo!*), w którym to przykładzie Marko zastosował możliwy wariant szyku słoweńskiego z zaimkiem zwrotnym na początku wypowiedzenia, **mamo* zam.

mamy, **trzymamo* zam. *trzymamy*, **śpimo* zam. *śpimy*, **robimo* zam. *robimy*, **wracamo* zam. *wracamy*, **zobaczymo* zam. *zobaczmy*.

Również w przypadku form czasownikowych pierwszej osoby liczby pojedynczej zdarzają się użycia jedynej słoweńskiej końcówki – także przy formach zaprzeczonych – która podyktowana jest prawdopodobnie przede wszystkim wyrównaniem analogicznym do pozostałych form polskich opartych na innym temacie, np. **bawim się* zamiast *bawię się*, **biorem* zam. *biore*, **chcem* zam. *chcę*, **grabim* zam. *grabie*, **lubim* zam. *lubie*, **łowim* zam. *łowie*, **myślim* zam. *myślę*, **patrzam* zam. *patrzę*, **widziam* zam. *widzę*, **zrobim* zam. *zrobię*. Użycie tych form motywowane jest przede wszystkim wyrównaniem analogicznym w obrębie jednego języka, w naszym przypadku polskiego. Chodzi o wyrównanie w zakresie grupy koniugacyjnej – formy pierwszej osoby singularu do form opartych na innym temacie i dodaniu im jedynej w języku słoweńskim, a paralelnej (obok *-e*) w języku polskim końcówki 1. os. l. poj. *-m*. W języku polskim często występują werba, których koniugacja oparta jest na dwóch tematach, np. *czyścić* – *czyszczę*, *czyścisz* ‘čistiti – čistim, čistiš’, *musieć* – *muszę*, *musisz* ‘morati – moram, moraš’. Na jednym temacie oparta jest forma pierwszej osoby liczby pojedynczej: *id-ę* ‘grem’ i forma trzeciej osoby liczby mnogiej: *i-dą* ‘gresta/grejo’. Na drugim temacie oparte są pozostałe formy, a więc formy drugiej i trzeciej osoby liczby pojedynczej: *idzi-esz* ‘greš’, *idzi-e* ‘gre’ oraz pierwszej i drugiej osoby liczby mnogiej: *idzi-emy* ‘gresta/gremo’, *idzi-ecie* ‘gresta/greste’. Czasem też forma bezokolicznika odbiega od dwóch podstaw, na których oparta jest odmiana, np. *brać* – *biore*, *bierzesz* ‘jemati – jemljem, jemlješ’, *móc* – *mogę*, *możesz* ‘moči – morem, moreš’, *iść* – *idę*, *idziesz* ‘iti – grem, greš’. Ponieważ w dialogu używane są najczęściej właśnie te dwie formy pierwszej i drugiej osoby singularu wyrównanie jest

zależne od formy użytej w pierwszym pytaniu czy stwierdzeniu wypowiedzianym przez matkę do dziecka, np. /-Musisz zapytać, czy możesz./ *-**Możem?** (zam. *mogę*); /-Mogę to zobaczyć?/ *-**Mogesz** (zam. *możesz*), /-Idziesz?/ *-**Idziem** (zam. *idę*), /-Czyścisz?/ *-**Czyścim** (zam. *czyszczę*), ***zobaczym** (zam. *zobaczę*), ***pójdziem** (zam. *pójdę*), /-Co tam bierzesz?/ -**To *bierzem** (zam. *biore*), /-Wychodzisz już z wanny?/ -**Ja, *wychodzim** (zam. *wychodzę*), /-Trzeba spać./ -**Marko *spam** (zam. *spie*), /-Musisz już wstać./ *-**Musim wstać** (zam. *muszę*).

Rzadkie są przypadki odchylen w pozostałych formach osobowych czasowników. Końcówki drugiej osoby liczby pojedynczej – polskie *-sz* i słoweńskie *-š* – różnią się w zapisie, w wymowie zaś są tożsame [š], por. *masz – imaš, dasz – daš, piszesz – pišeš, pływasz – plavaš, mówisz – govoriš*. Podobnie sytuacja wygląda w trzeciej osobie singularu, por. *ma – ima, da – da, pisze – piše, pływa – plava, mówi – govori*. Oczywiście pojawiają się tutaj problemy innego rodzaju. Chodzi o wyrównania analogiczne do pozostałych form osobowych w czasownikach, których odmiana oparta jest na dwóch różnych podstawach, a często i forma bezokolicznika różni się od tych dwóch tematów. Za przykład niech posłużą często używane czasowniki ruchu, na przykład *jechać – jadę, jedziesz* ‘peljati se – peljem se, pelješ se’, zarezerwowany w języku polskim wyłącznie dla poruszania się środkami transportu, a więc *jechać samochodem, pociągiem, autobusem* ‘peljati se/iti z avtom, z vlakom, z avtobusom’ oraz *iść – idę, idziesz* ‘iti – grem, greš’ zarezerwowany dla poruszania się pieszo i inne pochodzące od nich formacje, np. *odjechać, przyjechać, przyjechać, dojechać*. Przykład: na stwierdzenie matki /-Musimy jechać./ Marko zapyta: -**Tata, zakaj *ne jechasz?** zamiast *jedziesz*, czy na pytanie matki /-Czy auto już odjechało?/ dziecko odpowie -**Teraz *jecha**, zamiast *jedzie*, a więc utworzy formy oparte na usłyszonym przed chwilą temacie bezokolicznika *jechać*. Po-

dobne przykłady tworzenia form czasu teraźniejszego opartych na temacie czasu przeszłego mamy wśród czasowników z przyrostkiem *-owa-*, który przy odmianie czasownika wymienia się na morfem *-uj-*. Marko na stwierdzenie matki /-Tu może gołąb spacerować./ powie -**Nie, tam niech spacerowa.**, na pytanie matki: /-Będziesz gotować?/ odpowie: -**Marko *gotowam** *zupkę* albo -**Nie, oni gotowają**, /-Będziesz malować?/ -**Chmurkę Marko *malowam**, użyje więc form opartych na temacie bezokolicznika *spacerowa zamiast *spaceruje*, bez wymiany morfemu *-owa-* na *-uj-* w odmianie i z użyciem słoweńskiej końcówki *-m* dla form pierwszej osoby liczby pojedynczej.

Zauważono pojedyncze przykłady błędnej odmiany czasownika w czasie teraźniejszym, jednego polskiego werbum: /-Ale hałas jest tutaj./ -**A co to hałas?** (zam. *hałasuje*) i jednego słoweńskiego: *Robot letuje* (zam. *letí*).

Nie odnotowano żadnego przykładu przeniesienia słoweńskiej końcówki drugiej osoby pluralu czasu teraźniejszego *-te* na formy polskie z końcówką *-(e/i/y)cie*. Tego typu interferencje natomiast zauważono w formach drugiej osoby liczby mnogiej trybu rozkazującego: ***Rozmawiajcie!** ‘pogovarjajte se’ zamiast *rozmawiajcie*, ***Spójrzcie!** ‘poglejte’ zamiast *spójrzcie*.

Odnotowano jeden przykład na dodanie słoweńskiej końcówki trzeciej osoby liczby mnogiej *-jo* do polskiego czasownika, który w trzeciej osobie pluralu ma zawsze jednakową końcówkę *-ą*: ***śmierdzijo** zamiast *śmierdzą* analogicznie do słoweńskiej formy werbum 3. os. 1. mn. *smrdijo* (*Śmieci śmierdzijo*).

Zdarzały się przypadki użycia słoweńskich przyrostków czasownikowych przy polskich werbach, np. *całowati* ‘poljubljati’ zamiast *całować, *poszukati* ‘poiskati’ zamiast *poszukać, *zobaczyti ‘pogledati’ zamiast *zobaczyć* oraz tworzenie formy bezokolicznika na podstawie form osobowych, np. *bojić się

zamiast *bać się* analogicznie do *bojim se*, *bojiš se* ... Przeniesień polskiego czasownikowego przyrostka *-ć* na słoweńskie werba nie odnotowano, oprócz jednego przykładu *lulati* – **lulać*, którego forma pokryła się z istniejącym w języku polskim wyrazem *lulać* w znaczeniu ‘spanćkati’ i stała się źródłem nieporozumienia i językowego dowcipu – na pytania, prośby, czy stwierdzenia typu /-Lulaj, Marku./ -Będziesz teraz lulać, tak?/ Marko zdenerwowany odpowiadał: **-Marko nie chcem lulać!* mając w myślach znaczenie słoweńskie tego czasownika. Dla łatwiejszej komunikacji czasem posługiwano się świadomie łączonym kodem, np. na określenie załatwienia potrzeby oddawania moczu: pol. *siu siu* i słow. *lu lu*.

Wpływ słoweńskiego systemu gramatycznego na polski widoczny jest również w formach drugiej osoby singularu trybu rozkazującego, również przy formach zaprzeczonych, które w słoweńszczyźnie często występują z końcówką *-i*, w polszczyźnie zaś przyjmują postać krótkich form bezkońcówkowych, np. **drapi* lub **drapaj* zamiast *drap*, **goni* zam. *goń*, **łapi* zam. *łap*, **mówi* zam. *mów*, **odsuni się* zam. *odsuni się*, **pożycz* zam. *pożycz*, **przestani* zam. *przestań*. Wśród form trybu rozkazującego znajdziemy również takie, które błędnie tworzone są od tematu bezokolicznika, np. **obraj* zamiast *obierz* – *obrać* ‘olupi’, **pilnowaj* zamiast *pilnuj* – *pilnować* ‘paziti’, **przygotowaj* zamiast *przygotuj* – *przygotować*, **upraj* zamiast *upierz* – *uprać*. Prawie w każdym z wymienionych tu przykładów pojawieniu się form rozkaznika towarzyszyło wcześniejsze użycie w wypowiedzi matki form bezokolicznika: *-Muszę uprać* – **-Upraj!*, *-Muszę obrać* – **-Obraj!*, *Muszę przygotować* – **-Przygotowaj!* To samo zjawisko utworzenia rozkaznika od formy bezokolicznika wystąpi też w języku słoweńskim – **prebraj* zamiast *preberi*.

Wpływ języka polskiego na słoweński jest widoczny w tworzeniu przez chłopca form czasu przeszłego, które w języku

polskim nie są formami analitycznymi, ale syntetycznymi, aglutynacyjnymi, np. *zrobiłam* ‘sem naredila’, *szedłem* ‘sem šel’, *dostała* ‘je dobila’, *widzieliśmy* ‘sva videla/smo videli’, itp. W wyniku przeniesienia polskich zasad gramatycznych na słoweńskie czasowniki odnotowano następujące przykłady: **dobilem* na wzór *dostałem* zamiast *sem dobil*, **naśedłaś* na wzór *znalazałaś* zamiast *si našla*, **pozabiłaś* na wzór *zapomniałaś* zamiast *si pozabila*, **kakałem* zamiast *sem kakal*.

W czasie przeszłym widoczne są przykłady wyrównań analogicznych, a więc tworzenie form opartych na temacie przed chwilą usłyszanego czasownika, np. /-Wytrzyj ręce o ręcznik./ -Marko **wytrzył* (zam. *wytarł*), /-Nie spadnij!/ -*Nie spadnięm* (zam. *spadłem*), /-Proszę, zanieś tam, gdzie było./ -*Już zaniestem* (zam. *zaniostem*), /-Marko sam wybierze./ -*Już wybierzeł* (zam. *wybrał*).

Duży wpływ języka słoweńskiego na polski widoczny jest przy tworzeniu form czasu przyszłego. Tworzenie tych form oparte jest na odmiennych w obu językach zasadach gramatycznych. W języku polskim tworzenie form przyszłych uzależnione jest od aspektu czasownika – od czasowników niedokonanych tworzone są formy przyszłe złożone z czasownika posiłkowego *być* w czasie przyszłym, którego odmiana oparta jest na dwóch różnych tematach *będ-* i *będzi-* (*będę* ‘bom’, *będziesz* ‘boś’, *będzie* ‘bo’, *będziemy* ‘bova/bomo’, *będziecie* ‘bosta/boste’, *będą* ‘bosta/bojo’), do którego dodamy albo formy bezokolicznika, np. *robić* albo dawnego imiesłowu zróżnicowanego rodzajowo: *robił* ‘je delal’, *robiła* ‘je delala’, *robiło* ‘je delalo’; *robili* ‘sta delala/so delali’, *robiły* ‘sta delali/so delale’. Formy z bezokolicznikiem, a więc bez zróżnicowania rodzajowego, nie występują w języku słoweńskim – pol. *będę robić* – słow. **bom narediti*. Formy z dawnym imiesłowem zaś są takie same w obu językach, por. pol. *będę robił*, *będzie mówiła* i słow. *bom delal*, *bo govorila*, z tą

istotną różnicą, że w języku słoweńskim mogą być tworzone zarówno od czasowników dokonanych, jak i niedokonanych: *bom delal*, *bom naredil*, *bo govorila*, *bo povedala*, w języku polskim zaś wyłącznie od czasowników niedokonanych: *będę robił*, *będzie mówiła*, ale nie **będę zrobił*, **będzie powiedziała*. Od czasowników dokonanych w języku polskim możliwe są tylko formy syntetyczne, które formalnie mają postać czasu teraźniejszego, pod względem znaczenia zaś są formami czasu przyszłego. Warto dodać, że to zróżnicowanie sprawia duże kłopoty wszystkim cudzoziemcom uczącym się języka polskiego. Ponieważ w języku słoweńskim możemy utworzyć złożone i proste formy czasu przyszłego zarówno od czasowników dokonanych, jak i niedokonanych (np. *bom poiškal* obok *poiščem* ‘poszukam’, *bom naredil* obok *naredim* ‘zrobię’, *bom delal* ‘będę robił/robić’), u Marka odnotowano więc mieszane formy analityczne tworzone od czasowników dokonanych łączone ze słoweńskimi formami werbum posiłkowego *biti*: **Bom zobaczył*. zam. *zobaczę*, **Bom wszystkie zjadł*. zam. *zjem*, **Jaz bom pokazał mamie*. zam. *pokażę*, **Kotlecika bom upiekel*. zam. *upieczę*, **Naslednji raz boš widziała samolot*, zam. *zobaczysz*, /-Proszę, wybierz czekoladkę./ *-Bom wybierzel*. zam. *wybiorę*.

Zaobserwowano również mieszanie polskich i słoweńskich form w konstrukcjach czasu przyszłego, z przewagą użycia prostszych, jednozgłuskowych form słoweńskich czasownika posiłkowego, np. **Bom uważał*. ‘bom pazil’ zamiast *będę uważał*, *Jaz bom chował*, *ti boš szukał*. ‘bom skrival, ti boš iskal’ zam. *będę chował*, *będziesz szukał*, *Pan bo krzyczał*. ‘bo kričal.’ zam. *będzie krzyczał*, **Ko bom duży*, *bom kierował*. ‘bom veliki, bom vozil’ zam. *będę duży*, *będę kierował*.

Odnutowano również przykład, który można uznać za polską kalkę językową w języku słoweńskim – chodzi o wyraz

*zaklicaj me ‘pokliči me’ na wzór polskiej formy *zawołaj mnie*. W formie tej można się dopatrzeć swoistej kontaminacji polskiego prefiksu *za-* z odpowiednika polskiego *za-wołać* ‘po-klicati’ oraz utworzonej błędnie formy rozkaznika **klicaj*, która oparta jest na temacie bezokolicznika *klicati* ‘wołać’ – podobnie jak *prebrati* – **prebraj* lub wśród polskich przykładów: *uprać* – **upraj*, *obrać* – **obraj*.

We wczesnej fazie przyswajania obu języków zaobserwowano krótkotrwałą fazę używania form czasownikowych bez zaimka zwrotnego *się/se*, zarówno wśród werbów polskich, np. *trzymam* zamiast *trzymam się*, *Marko obudził*, *bateria skończyła*, *Mama obudziłaś?*, jak i słoweńskich, np. *Marko bližam* zam. *bližam se*, *Marko ukrył/skril*, *miza popsula*, oraz używanie bezosobowych form bezokolicznika, np. *Przytulać!* *Mami*, *przytulać!*, *Mami, pridi sem*. *Szyjkę dati.*, *Kupkę zrobić* *Marko*.

Ze względu na różnorodność i ilość zebranego materiału oraz obszerność problemu związanego z dwujęzycznością rodzimą skoncentrowano się na zaprezentowaniu wpływów dwóch systemów gramatycznych jednocześnie przyswajanych języków – polskiego i słoweńskiego – w zakresie fleksji czasownika. Przedmiotem artykułu nie była więc analiza wpływu języków na poziomie leksyki, dlatego w większości przykładów zrezygnowano z podawania całych wypowiedzi. Przedstawione w artykule przykłady mowy dziecka wskazują również na fazę przełączania kodów, a więc zmianę języka w obrębie jednej wypowiedzi (Snow 2004: 481, Lipińska 2003: 87–92). Parokrotnie zauważono u Marka przykłady świadomego użycia drugiego języka obok pierwszego, np. *-Marko bager życzy. Koparkę*, które nasilił się w późniejszym czasie. Użycia obu języków miały na celu uniknięcie ewentualnego niezrozumienia lub sprawdzenie, jakim językiem posługuje się nowo napotkana osoba, np. przy braku reakcji na pierwsze pozdrowienie, witanie rówieśników kolejno:

Cześć! – *Živijo!* – *Čao!* lub w domu: *Mama, poglej! Spójrz!* czy przy nawiązywaniu znajomości w piaskownicy przez użycie kolejno polskiego *chłopczyk* i zaraz potem słoweńskiego *fantek*. Zauważono większy wpływ języka słoweńskiego na język polski, szczególnie przy wyborze prostszych systemowo rozwiązań, np. używanie wyłącznie *-m* jako końcówki 1. os. singularu czasu teraźniejszego. Interferencje spowodowane są w dużym stopniu niekorzystną pozycją języka polskiego, który używany jest na co dzień wyłącznie przez matkę. Język słoweński jako język okolicy, a więc przedszkola, rówieśników, sąsiadów, również język używany w większości sytuacji przez ojca dziecka, staje się językiem dominującym i wpływa w większym stopniu na język polski, o czym świadczą pojawiające się nadal w mowie dziecka interferencje.¹

Literatura

- BERKO GLEASON, Jean, BERNSTEIN RATNER, Nan, 2004: *Psycholingwistyka*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- KURCZ, Ida, 2000: *Psychologia języka i komunikacji*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe »Scholar«.
- LIPIŃSKA, Ewa, 2003: *Język ojczysty, język obcy, język drugi. Wstęp do badań dwujęzyczności*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- MARJANOVIČ UMEK, Ljubica, KRANJC, Simona, FEKONJA, Urška, 2006: *Otroški govor: razvoj in učenje*. Domžale: Založba Izolit.
- POŽGAJ HADŽI, Vesna, KRANJC, Simona, 2001: O simultanom slovensko-hrvatskom bilingvizmu: na primjeru slovensko-hrvatskog bilingvala. *Strani jezici* 30/3. 129–140.
- PREBEG - VILKE, Mirjana, 1995: *Otrok in jeziki. Materinščina in drugi jeziki naših otrok*. Ljubljana: Sanjska knjiga.
- SNOW, Catherine E., 2004: *Dwujęzyczność i przyswajanie języka drugiego*. Jean Berko Gleason, Nan Bernstein Ratner (ur.): *Psycholingwistyka*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne. 477–506.
- ŠTEFANJIK, Jozef, 2005: *Jedan čovek, dva jezika. Dvojezičnost kod dece predrasude i stvarnost*. Novi Sad: Media Art Service International.
- WIERZBICKA, Anna, 1990: Podwójne życie człowieka dwujęzycznego. Władysław Miodunka (ur.): *Język polski na świecie. Zbiór studiów*. Warszawa: PWN. 71–104.
- WOŹNIAKOWSKI, Waldemar, 1982: Glottodydaktyka w świetle zjawiska bilingwizmu naturalnego. Wrocław: Ossolineum.

¹ O wpływach języka okolicy na interferencje i jego funkcji dominującej piszą Vesna Požgaj Hadži i Simona Kranjc (2001), które badały podobny przypadek dwujęzyczności rodzimej słoweńskojęzycznego dziesięcioletka żyjącego w środowisku słoweńskim.